

Nr 278.

Av herr **Christenson**, *angående lagstiftning av visst innehåll rörande under fideikommissrätt innehavd lösegendom.*

I kungl. förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattningar må sökas m. m., stadgas, att, för den händelse försäljning av fideikommisssegendom av fideikommissarie anses nödvändig, denne har att hos Kungl. Maj:t anhålla om tillstånd härtill. Skälet till ifrågavarande stadgande är utan tvivel, att utbyte och försäljning av fideikommisssegendom endast skall kunna ske under sådana former, att någon risk icke finnes för fideikommissets bestånd. Den till grund för stadgandet liggande uppfattningen är, att blivande fideikommissaries rätt till den individualiserade egendomen icke skall kunna sättas på spel. Stadgandet innebär sålunda ett uttryck för det rättsskydd, blivande fideikommissarie åtnjuter.

Ifrågavarande kungl. förordning avser i första rummet fastighetsfideikommiss men är uppenbarligen att tillämpa jämväl på fideikommiss av lösegendom. En person, som med fideikommissrätt innehar lösegendom, är sålunda icke berättigad att utan iakttagande av i förordningen föreskrivna formaliteter försälja dylik egendom. Denna uppfattning har även av domstolarna hävdats. Så har exempelvis i ett fall utmätning av under fideikommissrätt innehavd lösegendom icke ansetts kunna äga rum. I ett annat fall har Kungl. Maj:t, då ansökan om tillstånd till försäljning av lösegendom med fideikommissnatur gjorts med hemställan tillika, att föreskrifter om bildande av ett fideikommisskapital utav den erhållna köpeskillingen skulle meddelas, vid det förhållande att försäljningen redan ägt rum, icke funnit skäl bifalla ansökan. Dessa utslag av praxis synas innebära stöd för förhandenvaron av en rättsuppfattning av det innehåll, för vilket ovan redogörelse lämnats.

Ett överskridande av fideikommissrätten, d. v. s. en försäljning av fideikommisssegendom, utan iakttagande av laga former kan icke gärna tänkas äga rum vad fastighetsfideikommiss beträffar, då lagfart å dylikt fång icke meddelas, utan att Kungl. Maj:ts samtycke företes.

Ett dylikt obehörigt förfogande av löseegendom av fideikommissnatur kan däremot uppenbarligen mycket väl ske och har jämväl även vid skilda tillfällen ägt rum. Såsom regel torde emellertid i sådant fall samtycke från blivande fideikommissarie i någon form hava förelegat. Har så varit förhållandet, åsidosättes visserligen fideikommissinstiftarens genom skapandet av fideikommissstiftelsen uttryckta vilja och kränkes det intresse, som ännu icke existerande bärare av den latent fideikommissrätten, d. v. s. ofödda fideikommissarier, kunna komma att få, men något existerande rättssubjekt blir icke utsatt för någon rättskränkning. Någon rättspåföljd lär i detta fall det obehöriga förfogandet icke kunna medföra.

Lever den blivande fideikommissarien och har dylikt obehörigt förfogande ägt rum utan samtycke från dennes sida, har han tydligen blivit utsatt för en rättskränkning. Hans rätt innebär, i enlighet med vad härovan i kortet berörts, att han efter tidigare fideikommissaries fränfälle skall äga att utöva nyttjanderätten till viss individualiserad egendom. För att skydda denna rätt, därest den innehavande fideikommissarien obehörigen förfogar över viss del av fideikommissegendom och fara föreligger, att dylikt förfogande även i fortsättningen kommer att äga rum, måste fideikommissarien skiljas från förvaltningen av den återstående fideikommissegendomen. Talan om dylikt skiljande är tydligen enda utvägen att under sådana förhållanden för den blivande fideikommissarien säkerställa rätten just till den individualiserade egendomen.

Någon uttrycklig bestämmelse om förhandenvaron av ett rättsskydd av en dylik omfattning för en blivande fideikommissarie finnes icke. Av såväl uttalanden i rättsvetenskapen som av domstolspraxis har dock framgått, att ett sådant rättsskydd anses föreligga enligt nu gällande rätt. Även ovan omförmälda kungl. förordningen av den 3 april 1810 innebär synbarligen ett stöd härför. En viss tveksamhet kan emellertid möjligen råda härutinnan, och synes ur alla synpunkter lämpligast, att ett uttryckligt lagstadgande gives i ifrågavarande hänseende.

Detta är önskvärt även ur nationella och kulturella synpunkter. Här i riket finnes ett flertal lösörefideikommiss, i vilka ingå konstföremål av högst betydande värden. Då lagstiftning i ämnet skulle försvåra försäljningar, vilka, enligt vad erfarenheten utvisar, ofta ske till utlandet, skulle därmed ernås, att konstföremålen bevarades här i riket. Att det ur kulturell synpunkt vore fördelaktigt, att konstsamlingar under fideikommissrätt bevarades på sina ursprungliga förvaringsställen, där i många fall allmänheten kan draga nytta av desamma, är uppenbart.

I anledning av vad sålunda anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta om lagstiftning rörande under fideikommissrätt innehavd löseegendom av det innehåll dels att beträffande dylik fideikommissegendom bestämmelserna i

kungl. förordningen den 3 april 1810, huruledes rättelse och förklaring uti gjorda fideikommissförfattning må sökas m. m., skola äga sin tillämplighet, *dels ock* att blivande fideikommissarie, för den händelse försäljning skett av fideikommissegendom utan iakttagande av föreskrifterna i bemälda förordning, berättigas väcka talan om, att fideikommissarien skiljes från förvaltningen av fideikommissegendom, och förordnande av god man att handhava förvaltningen härav.

Stockholm den 21 januari 1929.

Birger Christenson.
